

O PREDMETU I USLOVIMA VOJNONAUKNOG RADA

Uporedo sa razvojem i jačanjem armija, u novije vrijeme, a naročito u toku i poslije II svjetskog rata, razvijala se i usavršavala organizacija vojnonaučnog istraživačkog rada, a vojna nauka sve više je dobijala u značaju. Iako je često bila sporna njena naučna samostalnost, oblast, pa i predmet koji izučava — zbog preplitanja s drugim naukama, kao i zbog različitih idejnih pozicija i kriterija odakle se polazilo — ona je danas dobila puno priznanje kao nauka, i u osnovi su određeni sadržaji i okviri njenog izučavanja.

U vojnoj nauci, ratna vještina je u cjelini, gledano kroz teoriju i praksu, njena specifična oblast. Po organizaciji, rezultatima i metodici naučnog rada ona je dosad zaostajala iza nekih drugih oblasti (npr. vojnotehničkih) koje su se više mogle služiti eksperimentima i iskustvima iz razvoja ostale tehnike. Ovo zaostajanje posebno se ispoljilo kroz neadekvatnu ratnu vještinu mnogih oružanih snaga ili njihovih dijelova, naročito u početku II svjetskog rata. Zato se u vojnonaučnom radu danas potenciraju doktrinska pitanja i razvoj ratne vještine, njen uticaj na istraživanje i razvoj ratne tehnike, sagledavanje novog i budućeg, a sve se manje okreće ka starom i prošlom.

Priprema i vođenje oružane borbe — iako sve više uslovljeni društveno-političkim, ekonomskim i drugim faktorima van oružanih snaga — u osnovi su predmet vojne nauke. U tu pripremu u najširem smislu spada, pored ostalog i razvoj naoružanja i cjelokupne specijalne ratne opreme, a sa tim i vojnotehničko istraživanje, kao i istraživanja u oblasti vojne medicine, pedagogije, psihologije i dr. U suštini to je primjena i adaptacija, ili razvoj teoretskih, naučnih i praktičnih dostignuća i znanja iz raznih egzakt-nih ili društvenih nauka na specifične armijske i ratne potrebe. U pripremanju i vođenju oružane borbe neminovno i stalno nastaju suprotnosti između ranije utvrđenih koncepcija i ratne vještine, organizacionih formi i strukture oružanih snaga i novih uslova, nastalih razvojem i promjenom materijalne baze i proizvodnih odnosa, spoljnopolitičkog položaja zemlje itd.

Otuda se pred vojnonaučni istraživački rad u miru postavljaju zahtjevi da permanentno, pošto se radi o neprekidnom procesu, proučava te suprotnosti i daje odgovore, teoretsku bazu, za rješavanje kompleksa pitanja iz oblasti priprema i vođenja oružane borbe. Ta pitanja su: proučavanje i objektivno ocjenjivanje svih faktora koji utiču na karakter i oblike vođenja oružane borbe u njihovoj uzajamnoj vezi; utvrđivanje zakonitosti, tendencija daljeg razvoja i promjena; kako oružane snage, pa i sve ljudske i materijalne rezerve zemlje u konkretnim vojno-političkim uslovima, organizovati za najuspješnije vođenje borbe; kako ih neposredno i u do-

Prilog diskusiji o vojnonaučnom radu, započetoj u »Vojnom delu« br. 3/1964.

glednoj perspektivi opremiti i obučiti; kako urediti državnu teritoriju da bi se najuspješnije suprotstavila potencijalnom protivniku i kakve je oblike operacija i borbenih dejstava u cjelini i za sve vidove, rodove i druge snage najbolje primjenjivati da se, sa datim snagama i sredstvima i na određenom vojištu, protivniku nanese najveći gubici, na koncu, da se pobjedi.

Sve su ovo uzajamno povezani i neodvojivi problemi. Sva konkretna rješenja iz ovog djelokruga zasnivaju se danas na manje ili više razrađenoj naučnoj osnovi. Promašaji koji su se pravili u poslijeratnom razdoblju kod mnogih armija u reorganizacijama, doktrinarnim izmjenama itd. rezultat su, pored drugog, objektivnih okolnosti i nedovoljno solidno sagledanih naučnih osnova i kriterija na čijoj su se bazi donosila određena rješenja. A oni su bili i sve su više vezani sa velikim materijalnim izdacima. Zato se teži da se temeljitijim studijskim analizama da realna osnova za rješavanje svih važnijih problema kako ne bi dolazilo do neželjenih rezultata. Zbog svega toga se uvijek isplati angažovati na studijskom radu znatne snage i sredstva. Savremene armije o ovome vode računa. One osposobljavaju svoje najviše organe da svim problemima prilaze analitički-naučno i formiraju posebne ustanove koje se bave vojnonaučnom djelatnošću po svim navedenim pitanjima. U njima radi veliki broj ljudi s najvišim naučnim kvalifikacijama. Na određen način, na ovom poslu se sve više angažuju razne vanarmijske naučne ustanove.

Konkretna rješenja u pogledu organizacije vojnonaučnog rada, profila i broja ljudi, sredstava koja im se stavljaju na raspolaganje, stalno se mijenjaju i usavršavaju, ovisno o materijalnim, kadrovskim i drugim mogućnostima, kao i stečenim iskustvima određene armije i zemlje.

Organizacija rada, angažovanje i odabiranje kadrova. U većini većih armija, u sastavu generalštaba, ministarstva odbrane ili najvećih vidovskih ustanova postoje posebni organi za vojnonaučni i istraživački rad. Oni se isključivo bave problemima vojne doktrine i ratne vještine. U konkretnoj organizaciji, nazivima i veličini pojedinih organa ima velikih razlika. To je uslovljeno veličinom i opštom organizacionom strukturom armije, potrebama, materijalnim mogućnostima, tradicijama, iskustvima i rezultatima toga rada itd. Svima je zajednička polazna osnova — *shvatanje nužnosti takve organizacije u kojoj se jedan broj talentovanih kadrova bavi isključivo ovim problemima*, na osnovu preciziranih ciljeva i razrađenih programa. Ovakva organizacija obezbeđuje podelu rada i takve uslove da se ljudi u njoj bave, svim pitanjima vojnonaučnog rada i to na »dužu stazu«, planski, mirnije i bez pretjerane žurbe vezane za pretpripreme i kratke rokove koje često nameće tekuća operativa za pojedine neodložne odluke i rješenja.

Istina, gotovo sve generalštabne i druge najveće ustanove oružanih snaga po prirodi svojih zadataka pozvane su da se bave pitanjima vojne nauke i teoretski, a posebno njenom praktičnom primjenom.

Međutim, vrlo je veliki broj svakodnevnih tekućih poslova iz nadležnosti najvećih armijskih institucija da bi se i ovaj zadatak mogao uzgredno i rutinerski obavljati bez štete po kvalitet. Zato je neophodno obezbijediti posebnu organizaciju koja će se baviti pitanjima vojne nauke, ili unutar armijskih institucija tako organizovati sistem rada da se sve studije, prijedlozi i analize potrebne za zauzimanje važnih stavova, za rješavanje problema, naročito bitnih za izgradnju oružanih snaga i priprema zemlje za rat, *rade naučnim metodom* da ne nose pečat brzine i nekom-

pletnosti, niti da se oslanjaju samo na rutinu i ranija iskustva. Iako je teško uvijek postići, normalno se teži da se obezbijedi vrijeme za koje je realno mogućna analiza i procjena svih faktora koji utiču na rješavanje određenih problema. Nije dobro ako se važne odluke temelje više na mišljenjima i iskustvima pojedinaca, čak i najsposobnijih, umjesto na naučnim analizama i objektivnim mjerilima.

Sposobnost darovitih pojedinaca uvijek je bila od velikog značaja. Uslov da danas, kada su se sve grane vojne nauke toliko razvile, njihovi naponi dođu do punog izražaja, jeste da se oni uklope u organizovan kolektivni rad. Svaki sektor, svako iole važnije pitanje (iz organizacije, formacije, mobilizacije, opremanja, obuke, upotrebe itd.) cjeline ili kog bilo dijela oružanih snaga, danas je toliko složeno i uslovljeno nizom faktora, da zahtjeva kolektivan i naporan studijski rad da bi se sagledali svi aspekti koji ga određuju.

Načelno, i prema nekim iskustvima, izgleda da je najbolje, a i najlošnije, da organizator i osnovni nosilac vojnonaučnog rada na polju pripreme i vođenja oružane borbe na strategijsko-operativnom nivou, na studiranju problema cjeline, bude poseban centralni organ u sastavu najviše opštarmijske institucije, npr. generalštaba. Na nivou taktike i za studiranje pitanja koja se tiču pojedinih dijelova cjeline najbolje je da nosioci tog rada budu posebno određeni i kvalifikovani organi unutar npr. vidovskih i rodovskih ustanova i drugih sektora. Potpunog razgraničenja ne može biti, ali se po tom kriteriju mogu vršiti organizacija i podjela rada. Ako se studijski rad za pojedine uže sektore organizuje unutar ustanova koje su nadležne i odgovorne u cjelini za svoj sektor, obezbjeđuje se uža veza s praksom i specifičnim problemima pojedinih dijelova oružanih snaga ili drugih sektora koji se isključivo bave pitanjima pripreme zemlje za rat, naravno pod uslovom da se stalno imaju u vidu rješenja i problemi cjeline. Organ koji se bavi vojnonaučnim radom na nivou strategije može, na osnovu smjernica najvišeg vojnog rukovodstva, lakše da sagledava posebno mjesto unutar cjeline svih drugih i da rješava probleme preklapanja, razgraničenja i koordinacije rada.

Naučnom obradom pojedinih problema treba da se bave i pojedine vojne škole i akademije, naročito u oblasti obuke i vaspitanja ili ratne vještine (škole taktike i operatike). One to mogu uspješno činiti ako su kadrovske i organizacijske osposobljene da se izrasli dio nastavnog kadra, umjesto komplikacije i reprodukovanja, bavi studiranjem i naučnom razradom nastavne tematike. Neke konkretne studije, vezane za pripremanje određenih odluka, ili za uže probleme pojedinih grana ratne vještine, odnosno međuvidovska i međurodovska pitanja, mogu pripremati i manje privremene radne studijske grupe, a neka specijalna pitanja i pojedinci.

Vojnonaučni rad, bez obzira na organizacione forme, mora biti cjelovit. Sva pitanja moraju se gledati u jednom kontinuiranom procesu i rješavati prema prioritetu problema. Ne smije se raditi na parče, od problema do problema. To se najbolje obezbjeđuje ako jedan centralni organ, na osnovu opštih smjernica i određenih ciljeva, usaglašava programe i planove naučnog rada, organizuje i usmjerava saradnju svih organa, ustanova i pojedinaca. Na taj način se izbjegava dupliranje rada i postiže najracionalnije angažovanje ljudi u organu jedne ili više ustanova.

Odnos i uska povezanost vojnonaučnog i operativnog rada takođe je važno pitanje. Ako bi se vojnonaučni rad odvojio od realnih bližih i daljih potreba i konkretnih uslova, mogao bi se pretvoriti u nekakav apstraktni akademizam. Rezultati vojnonaučnog rada, koji su plod izučavanja realnih uslova vođenja rata, iskustava, prakse i dostignuća (pre svega svojih, a zatim i stranih armija), treba da posluže opet praktičnoj primjeni za sopstvenu ratnu vještinu, u bližoj ili daljoj perspektivi.

U vojnonaučnom radu štetan je i preveliki prakticizam. Polazeći od realnog stanja, na primjer, izvršenih priprema zemlje i oružanih snaga za rat, vojnonaučni rad se ne smije samo ograničiti na studije za korekturu, popravljavanje, poboljšavanje, ili otklanjanje uočenih slabosti, već mora vršiti, i to pre svega, i takozvana fundamentalna teoretska istraživanja, pripremati studije za radikalnije promjene i bolja nova rješenja, za koje su sazreli ili će ubrzo sazreti uslovi.

Vojnonaučni rad čini jedinstvenu cjelinu sa operativnim radom. No, praktično ostvarenje tog jedinstva je problem koji se rješava dobrom organizacijom, rukovođenjem i usmjeravanjem od najviših armijskih organa. Na određenom nivou vrše se analize i pripremaju studije onih pitanja koja su od najbitnijeg značaja za potrebe odbrane zemlje u bližoj ili daljoj perspektivi. Važno je da to rade baš oni ljudi koji su za određeni zadatak najkvalifikovaniji.

Velika je uloga kadrova u ovom kao i svakom drugom naučnom radu. Za naučnoistraživački rad u oblasti vojne nauke i ratne vještine, kao i u drugim oblastima društvenih nauka, pored odgovarajuće školske spreme potrebni su i lična naklonost i smisao, pregalaštvo i ambicija. U vezi s tim veliku ulogu ima pravilno odabiranje kadrova i njihova ustaljenost na određenom poslu.

Među vojnim kadrovima ima onih koji imaju više smisla i naklonosti za operativno rukovođenje, komandovanje, operativni dinamizam, rutinerske štapske poslove itd., ali ima i onih koji su skloni mirnijem studijskom radu, izučavanju objektivnih naučnih mjerila, traženju novih rješenja, pronicanju u tendencije razvoja. Iako to nije uvijek sasvim lako, za naučni rad treba odabirati one koji imaju najviše smisla i volje da se ovom trajnije posvete. Kadrove koji počnu da se bave naučnim radom, opredijele se i »zagriju« za odgovarajuće probleme, stvore pretpripreme za takav rad, štetno je ubrzo prekidati i prebacivati na druge zadatke, čak iako odmah ne pokažu najbolje rezultate. *Ovdje je, smatram, više nego na drugim poslovima, od bitnog značaja stalnost kadrova.* U savremenoj dinamici razvoja vojne tehnike i oblika oružane borbe relativno je kratak radni vijek vojnih kadrova da bi se, u vrlo složenim i raznovrsnim problemima izgradnje i razvoja oružanih snaga, mogli sa uspjehom baviti zadacima na raznim dužnostima, u različitim oblastima, a da ne ispadnu površni, prividno sposobni za sve, ali nigdje temeljiti stručnjaci. Za uzdizanje, na primjer, dobrog nastavnika, originalnog stvaraoaca na unapređivanju i razradi ratne vještine, treba i za najtalentovanije dosta upornosti i vremena.

Visoko vojno obrazovanje daje kompletnu bazu za teoretski rad. Vrlo su značajna iskustva iz rukovođenja raznim jedinicama i rada na operativnim poslovima. Ali neophodna je ponajviše velika suma znanja koja se stiče stalnim ličnim usavršavanjem i iskustvom koje se stiče neposrednim

studijskim radom. Neophodno je poduže vrijeme da sistematskim izučavanjem vojnih klasika, savremenih kretanja u vojnoj teoriji, istorijskih iskustava, a najviše uticaja nove tehnike i drugih društvenih promjena na oblike vođenja rata — ti kadrovi nauče svoj zanat, osposobe se za svestrane analize, uopštavanje i sagledavanje svega bitnog što je važno za pripremanje studija koje rukovodećim organima na određenim nivoima daju sve elemente za adekvatna rješenja.

Dobri i trajni rezultati teško se mogu postići bez ovakvog odabiranja ljudi i njihove veće stalnosti na poslu u oblasti vojnonaučnog rada. Na ovaj posao treba orijentisati relativno mlađe i talentovanije ljude, nakon odgovarajućeg školovanja, određenog nivoa intelektualne i stručne zrelosti i pokazanog afiniteta za vojnoteoretski rad. Njima treba stvoriti mogućnost za afirmaciju i da na tom poslu imaju perspektivu za napredovanje.

Jedan od faktora od kojeg zavisi ovaj rad jeste i stimulisanje, tj. kako se na njega gleda, kako se cijeni i podstiče i na razne načine nagrađuje. Uvođenje naučnih zvanja je metod stimulisanja tog rada u nekim armijama, a visoke nagrade za dobra ostvarenja van redovnih prinadležnosti takođe. Tu postoje razne mogućnosti i načini moralnog i materijalnog oblika. Tamo gde se nađu efikasnija rješenja, i rezultati su veći.

Određivanje jasnih ciljeva, realnih programa i planova vojnonaučnog istraživačkog rada. Kao i u svakoj drugoj, tako je i u ovoj oblasti važno odrediti jasne ciljeve i razraditi programe, istaći šta se želi i za koje vrijeme studijski obraditi, u cjelini ili djelimično, na pojedinim užim sektorima, počev od pitanja doktrine vođenja rata, pa do pojedinih problema ratne vještine, organizacije, komandovanja itd. za vidove, rodove, službe i druge dijelove oružanih snaga.

Ciljevi i programi se određuju perspektivno, sagledavajući, prije svega, najvažnije i najaktuelnije potrebe razvoja armije i drugih faktora odbrane, po fazama izvršenja. Na naučnom polju teže je postavljati norme, sasvim precizne rokove, tematska ograničenja, pogotovo kada je riječ o teoriji vojne nauke i ratnoj vještini, gdje se opšte sa pojedinačnim isprepliće počev od osnovne koncepcije, strategije, pa do operatike i taktike, što je uslovljeno nizom faktora društveno-ideološkog, materijalno-tehničkog i drugog karaktera. Međutim, određivanje ciljeva i programa je osnova za planiranje zadataka i poslova, za usmjeravanje rada i za stvaranje najbolje organizacije za racionalno korišćenje snaga i sredstava sve do ostvarenja cilja.

Za vojno-političku, ekonomsku, opštu i posebnu strategijsku situaciju zemlje, odnose i kretanja u svijetu, dostignuća ratne tehnike i primjene nauke za ratne potrebe, određuje se šta je najbitnije za oružane snage i odbranu zemlje, šta treba da se neposredno i prioritarno rješava na bazi naučnih analiza i zaključaka. Pošto se redovno ne može doći do kompleksnih i idealnih rješenja, u daljoj perspektivi se planiraju određeni problemi koji mogu da čekaju, odnosno za koje ima vremena da se duže izučavaju i nađu bolja rješenja od postojećih u skladu sa mogućnostima razvoja vlastite proizvodnje ili nabavke borbene tehnike i opreme.

Opšte ciljeve i orijentacione programe vojnonaučne istraživačke djelatnosti i konkretnije za strategijske probleme, kao i približne rokove za ostvarenje, postavljaju najviši organi narodne odbrane, a utvrđuju se u

posebnim savjetima, komitetima ili sličnim radnim tijelima generalštaba, ministarstva odbrane, vrhovne komande i dr. ovisno o organizaciji vrhovnih institucija oružanih snaga pojedinih zemalja. Na sličan način, polazeći od opštih ciljeva i smjernica, rade i najviši organi vidova, rodova i drugih sektora za probleme i pitanja iz njihove nadležnosti.

Programne konkretizuju nosioci pojedinih zadataka, a poslove utvrđuju izvršni organi vojnonaučnog istraživačkog rada. Ovo nikako ne isključuje inicijativu ovih i drugih organa i ustanova, kao i komandi i štabova jedinica, i uticaj na programe i tematiku vojnonaučnog istraživanja i pokretanja pojedinih problema koje nameće praksa. Isti organi koji određuju i odobravaju programe vojnonaučnog istraživačkog rada određuju i odobravaju i materijalne izdatke, kontrolišu sprovođenje i konačno ocjenjuju vrijednost i realnost radova i studija.

U radu je važno planirati prioritet i postupnost. Sva se pitanja ne mogu najčešće istovremeno kompleksno obrađivati, sva nisu podjednako značajna. Za neke probleme se može više osloniti na strana iskustva da se ne bi počelo iznova (za koje je takođe potrebno studijsko izučavanje i odabiranje realnog i primjenljivog na vlastite uslove), a za neke se moraju duže studirati vlastiti specifični uslovi. Za sva trajnija i bitnija rješenja koja se tiču odbrane zemlje moraju se uzeti u obzir i studirati svi faktori, vanjski vojno-politički i unutarjni: ljudski, materijalni, geografski, istorijski, društveno-politički, moralni itd. Zato i ciljevi, programi i planovi vojnonaučnog istraživanja moraju biti realni, neki kratkoročni, a neki dugoročni.

Određivanjem ciljeva, realnih i usmjerenih programa u vojnonaučnom istraživačkom radu, iz oblasti teorije i prakse pripreme i vođenja oružane borbe, ne koči se inicijativa za slobodno individualno stvaralaštvo. Naprotiv, ovim se daje podsticaj, ako postoje ostali uslovi, za još širi razvoj teoretskog rada, proširivanje studija na teme koje se nastavljaju na ovu, usmjerava se stvaralaštvo pojedinaca, što doprinosi bržem postizanju odgovarajućih ciljeva.

Konačnoj obradi pojedinih studijskih elaborata za konkretna rješenja, za izradu zvaničnih publikacija u kojima se konkretizuje ratna doktrina za sve vidove i rodove oružanih snaga, može mnogo da doprinese i teoretsko razmatranje pojedinih problema koje pokreću i razrađuju opšti vojnoteoretski vidovski, rodovski i drugi vojni časopisi, koji i usmjeravaju saradnike na pojedine probleme.

Mnoge dobro odabrane i pripremljene informacije, kao i javne publikacije daju u tome, posredno ili neposredno, krupan doprinos. Ukoliko su ciljevi, programi i plansko usmjeravanje i stimulacija toga rada organizovanije i bolje postavljeni i riješeni, rezultati će i kroz ove oblike rada na vojnoj nauci biti redovno veći.

Ustanove za vojnostručnu naučnu dokumentaciju i informacije. Dobro snabdjevene, opremljene i organizovane ustanove za dokumentarnu i informativnu službu¹ predstavljaju vrlo značajan materijalni i organiza-

¹ Dokumentacija u užem smislu obuhvata sistematizovan metod obrade (bibliografske, tematske, klasifikatorske i druge) i organizacije korišćenja knjižnog fonda, periodičnih izdanja i svih pisanih i drugih materijalnih dokumenata, u cilju lakšeg i bržeg sticanja uvida, dobivanja i davanja svih potrebnih infor-

cioni uslov za svaki organizovan naučnoistraživački rad, pa je i tom faktoru potrebno posvetiti punu pažnju. Svakako da je vrlo značajno stalno bogaćenje, prikupljanje i čuvanje knjižnog i ostalog dokumentacionog fonda, smještajni uslovi, izdavačka i prevodilačka djelatnost, obezbjeđenje stalnih finansijskih sredstava itd.

Međutim, sve to može ostati bez većeg efekta ako nije solidno riješeno pitanje dokumentacije i informativne djelatnosti. Ovo pretpostavlja kadrovska, stručna i naučno organizovanje i osposobljavanje takvih ustanova koje mogu sigurno i brzo da pruže naučnoistraživačkim organima, teoretskim radnicima i svim korisnicima potrebne informacije i podatke o izvorima, da izvrše selekciju i obezbijede literaturu i ostale dokumente za sve oblasti i probleme koji se studijski obrađuju.

Za koju bilo temu ili problem koji se teoretski obrađuje, npr. iz oblasti pojedinih grana, ratne vještine, treba, pored ostalog, steći uvid kako drugi to razmatraju, šta je do sada vrijedno objavljeno, proučiti najaktuelniju literaturu i razne izvore, prikupiti i provjeriti podatke za niz faktora, statističke preglede itd. Na osnovu toga analizom i uopštavanjem mogu se uočiti određene zakonitosti, izvesti teoretski zaključci, formulisati trajniji opšti principi, načela itd. Ovo se ne može postići proučavanjem cjelovitih djela (takvih obično i nema, ili ako ih ima, nisu sasvim savremena, a za takvo proučavanje treba vrlo mnogo vremena), nego se moraju koristiti razni izvori, časopisi, specijalni dokumenti, često fragmentarnog karaktera itd. Ako teoretski radnici i organi koji se bave studijskim izučavanjem moraju sami da vrše selekciju i prikupljanje svega toga, često se sudaraju sa nepremostivim vremenskim i praktičnim teškoćama.

Prema nekim iskustvima i podacima iz rada u ovoj i u drugim naučnim oblastima, ako dokumentarna i informativna služba nisu razvijene, za bilo koju iole originalnu studiju, do dvije trećine potrebnog vremena za čitav rad troši se samo na prikupljanje i sređivanje potrebne literature, dokumenata i podataka, a manji dio na proučavanje, sistematizovanje, analize, teoretsku obradu i definitivno oblikovanje rada. Ovo važi i za iskusnije teoretske radnike koji su ovladali metodom naučnog rada, dok je za početnike problem posebno težak.

Potpuno su prevaziđena i u osnovi zaostala shvatanja da je takvo »kopanje« po bibliotekama, traženje materijala, prikupljanje građe, statističkih podataka, informacija i sl. neko »istraživanje« i »naučni« rad. Ovo su neophodni, ali ipak samo pripremni poslovi koji stvaraju preduslove za naučni rad. Te poslove treba da obavljaju kvalifikovana stručna lica u odgovarajućim ustanovama. Tako se naučnim radnicima uštedi silno vrijeme, lutanje i nerviranje, što često dovodi do odustajanja od poduhvata ili slabog obavljanja zadatka. Sve obimnija i raznovrsnija vojno-stručna izdavačka djelatnost i razvoj vojne misli onemogućuju i najvećim entuzijastima da sami nabavljaju potrebnu literaturu, da je prate, pamte i

macija, za pojedine šire i uže oblasti i probleme, za naučni rad. U širem smislu, dokumentacija obuhvata informativnu djelatnost, tj. obradu i dostavljanje zainteresovanim korisnicima svih oblika informacija — od bibliografskih, kraćih izvoda, prikaza, prevoda do kompletnih informacija o stanju i naučnim dostignućima na određenom užem ili širem području ili pojedinom problemu, uz ukazivanje na izvore — za naučnoistraživački rad na svim stepenima. Ove dvije službe čine nerazdvojnu cjelinu.

pronalaze ono što im treba. Otuda neprekidno raste potreba za stručno organizovanim dokumentarno-informativnim ustanovama.

Ne radi se samo o brzini i vremenu, nego i o kvalitetu selekcije dokumenata i o tome koliko su oni pristupačni korisnicima. Nijedan naučni radnik ili grupa u bilo kojoj oblasti, pa i u vojnoj nauci i ratnoj vještini, nije više u stanju da prati i odabira sve najaktuelnije i najvrednije što se objavljuje ili je objavljeno. To je specifičan, neprekidan i vrlo pedantan i obiman posao koji zahtijeva posebnu organizaciju i stručnost, koji brzo i solidno mogu da rješavaju samo za to dobro organizovane i specijalizovane ustanove.

Za vojnonaučni rad na ratnoj vještini veoma je važno izučavanje mirnodopske prakse svoje i stranih armija, sumiranje raznih iskustava s vježbi, manevara, KŠRI i drugih radnji, kao i probleme iz razvoja oružanih snaga. Sva je ova praksa na određeni način pismeno evidentirana i obrađena. Sve je to svojevremeno donelo velike materijalne troškove i intelektualna naprezanja. Bila bi velika šteta ako bi takva dokumentacija ostala nedovoljno dostupna, neobrađena i neiskorišćena u razvoju vojno-teoretske misli i unapređivanju prakse u izgradnji armije. Ovakva ili druga specijalna dokumentacija može se preko istih ustanova, samo s posebnim tretmanom, efikasno koristiti.

Iskustva su već pokazala da se popunjavanje dokumentarno-informativnih ustanova visokokvalifikovanim kadrom, stručnim pomoćnim osobljem i tehničkom opremom, uvijek posredno isplati. Ako npr. organi i pojedini kadrovi koji treba da stvaraju i na naučno teoretskom polju mogu biti vrlo produktivni, gube vrijeme, a često i odustaju od širih teoretskih naučnih poduhvata, ako mnogi dragocjeni dokumenti i iskustva ostanu neobrađeni i zaboravljeni ili se u tome zakašnjava, to nije tako vidljivo, finansijski mjerljivo, ali je mnogostruko štetno.

Problem dokumentovanja u cjelini, a posebno obrada po jedinstvenoj i dobroj klasifikaciji cjelokupnog vojnostručnog knjižnog i ostalog dokumentacionog fonda, dosta je složen, još nedovoljno razrađen i neprekidno ga treba usavršavati. Najbolje je ako se rješava u uskoj saradnji stručnih organa ustanova kojima je ovo osnovni zadatak i organa i pojedinaca koji se bave vojnonaučnim radom, odnosno svih koji redovno koriste bibliotečne i druge dokumentacione fondove.

I u vojnoj nauci, pa i u ratnoj vještini, može se efikasno koristiti UDK² kao bazični sistem koji se, kao i za druge naučne oblasti, razrađuje, usavršava i prilagođava prema specifičnim potrebama vojnonaučnog istraživačkog rada. Razrađivanje i prilagođavanje ovog ili drugih sistema treba da se vrši prema usvojenim gledištima o podjeli ratne vještine na posebne grane, a ovih na pojedina uža područja, prema strukturi oružanih snaga, da zadovolji sve korisnike i potrebe naučnog rada po svim problemima vidova, rodova i službi oružanih snaga i drugih sektora koji rade na odbrani zemlje. Važno je da se obrada dokumentacijskog fonda vrši po jednom osnovnom i efikasnom sistemu, po UDK ili drugom, a mogu da se uporedo usavršavaju i drugi pomoćni kao što su autorski, predmetni i posebno terminološki i drugi registri za specifične potrebe, razni katalozi itd.

² Univerzalna decimalna klasifikacija.

Kad se sve ovo vodi jedinstveno, ažurno i stručno u cijeloj armiji, ove ustanove i one koje im sarađuju (razne stručne priručne i druge biblioteke) mogu da zadovolje, direktno ili preko raznih oblika informacija, korisnike na svim nivoima, za izučavanje kako sitnih taktičkih tako i krupnih strategijskih problema.

Da bi se izučila iskustva iz jedne vrste operacija (npr. iz združene desantne operacije koja se često primjenjivala u II svjetskom ratu), kao i da bi se ta iskustva konfrontirala sa sadašnjim uslovima i izvukli odgovarajući zaključci o fizionomiji i mogućnostima izvođenja sličnih operacija ubuduće, treba što temeljitije upoznati niz elemenata: snage, način komandovanja, prevoženja, iskrčavanja i upotrebe, podršku, opšte i posebne uslove izvršenja, oblike dejstava i ulogu vidova i rodova, i to sve povezati sa karakterom savremene nove tehnike, sa poslijeratnim i najnovijim razmatranjima o ovim operacijama. A za to bi bila potrebna detaljna specificirana dokumentacijska obrada raščlanjena prema dejstvima, radnjama i pojmovima. Da bismo npr. za ovu operaciju dobili podatke o sistemu zaštite na moru, zonama iskrčavanja, oblicima manevra, vidovima podrške, veličini mostobrana, gubicima od avijacije, artiljerije, zaprečnih sredstava i raznih oblika PDO itd., potrebno je da postoji vrlo razrađena klasifikacija i razni registri da bi se sve to moglo brzo pripremiti i staviti na raspolaganje za naučni rad. Zato je neophodno da ljudi u dokumentarno-informativnoj službi imaju visoko opšte, specijalno stručno (iz tehnike i metodologije ovoga rada) i odgovarajuće vojnostručno obrazovanje iz one oblasti za koju vrše klasifikaciju ili izradu informacija. Ne može se npr. od kadrova koji raspolazu samo uskom specijalnošću tražiti da klasifikuju dokumente ili da izrađuju informacije za vojnonaučni rad iz oblasti operativne vještine ili strategije i sl. Zato je nužno obezbijediti i saradnju stručnih organa i pojedinaca iz užih vojnostručnih oblasti. Slaba obrada literature i dokumenata može biti više štetna nego korisna, jer dovodi do toga da se pod jednom oznakom ili terminom nađe nešto sasvim drugo, što jedva da ima dodirne veze sa problemom koji se rješava, ili da odgovarajući javno publikovani radovi i drugi dokumenti zbog toga ostanu neiskorišćeni.

Uloga i značaj dokumentacionih i informativnih ustanova ne iscrpljuju se samo u opsluživanju vojnonaučnog istraživačkog rada i svih korisnika u armiji. One, naročito preko dobro organizovane informativne djelatnosti, preko mreže saradnika, pobuđivanjem interesa kod korisnika, podstiču inicijativu i stimulišu vojne kadrove za ovaj rad. One ovo mogu činiti samo ako su savremeno razvijene, same upoznate i informisane o ciljevima, smjernicama, programima i potrebama razvoja vojne misli i vjono studijskog rada, željama i potrebama korisnika.

Kao rezime ove teme moglo bi se reći da je priprema armije i zemlje za rat izvanredno obiman, složen i neminovan zadatak na kome treba raditi sve dok postoji opasnost od rata, dok je vojnonaučni rad jedna od vrlo značajnih komponenti tog zadatka od čijeg pravilnog postavljanja i uspješnog razvoja umnogome zavisi celishodnost svih odluka u pripremi zemlje za odbranu.

Kapetan bojnog broda
Dušan MILJANIĆ